

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Muzeja Moslavine u Kutini

Glavni i odgovorni urednik: Srećko Karapetrić

Tehnički urednik: Tihomir Krsmanović

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar),
Srećko Karapetrić (Kutina), Tihomir Krsmanović (Kutina),
Slavica Moslavac (Kutina)

KOREKTURA: Ana Bobovac, Srećko Karapetrić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasiло solidarno financiraju Muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Muzej Moslavine Kutina

Za nakladnika: Slavica Moslavac

Tisak: Tiskara i knjigovežnica Kutina

Broj 14 - travanj 1991.

Godina XIV

Naklada: 600 komada

Naslovna stranica: Detalj sa izložbe "30. godina Muzeja Moslavine" u Kutini

Rural Architecture of Crkvena ulica in Kutina

Kutina has its own inheritance of old, »Rural whole« situated on the hill, in Church street (»Crkvena ulica«). It is composed of the five wooden residential houses; three of them are the type of so called TREM (TRIJEM, ČARDAK) and two are ground floor cottages. Beside them farming plants are also preserved: ŠTALA with ŠTAGALJ (i.e. stable and shed), SVINJAC-KOTEC (pigsty), KOKOŠINJAC (hen-house) and KOLNICA.

Some of those buildings are unregarded or even abandoned; however, those samples of traditional folk architecture represent the notable remains of the heritage of constructional skills from the end of XIX and the beginning of XX century. Made of the oak beams and PLANJKE, those facilities are built in a traditional way, which is typical in its technique and material as well as in proportions, distribution of an internal rooms and the other features which are significant of local traditional architecture.

Prijevod: Srećko Karapetrić

LITERATURA:

1. Aleksandar Freudenreich: Kako narod gradi, Zagreb, 1972.
2. Davor Salopek: Arhitektura bez arhitekta, Čakovec, 1974.
3. Grupa autora: Etnografska baština okolice Zagreba, Zagreb, 1988.
4. Etnološka istraživanja 1, Zagreb, 1981.
5. Dragica Cvetan: Seoska arhitektura jugoistočnog Žumberka, Zavičajni muzej Jastrebarsko
6. Andrija Mutnjaković: Tercijarni grad, Revija Osijek, 1988.

BILJEŠKE:

1. Andrija Mutnjaković: Tercijarni grad, Osijek, 1988, str. 128
2. Aleksandar Freudenreich: Kako narod gradi, str. 234.

Lidija PLAVEC, Muzej grada Koprivnice

»REMEKI« KOPRIVNIČKIH LONČARA

Cehovska obrtnička udruženja su tokom 18. i 19. stoljeća odigrala dominantnu ulogu u razvoju Koprivnice kao sve značajnijeg podravskog trgovišta. Do početka 19. stoljeća, kada će industrijska revolucija uzrokovati propadanje obrtništva, u ovome gradu djeluje devet cehova, s time da su u četiri od njih radili obrtnici jedne struke, a u ostalim obrtnici raznih ali srodnih struka. Predstavljajući važan faktor u razvoju privrede u cjelini, cehovska udruženja su regulirala ponašanje i život članova u svojim pravilima, statutima i artikulušima. Prema njima je svaki djetić, odnosno naučnik, morao nakon višegodišnjeg usavršavanja izraditi uzoran rad iz svoje struke. U izradi takvog remek-djela, remeka i majsterštika, dolazilo je do potpunog

izražaja djetičevo znanje zanata, kao i smisao za ukrašavanje i oblikovanje predmeta. Muzej grada Koprivnice do danas je sačuvao nekoliko remeka i svaki od njih odlikuje se visinom izrade i zavidnom estetskom vrijednošću.

Kultura i umjetnost sjeverozapadne Hrvatske bila je u prošlim stoljećima usko povezana s kulturnim krugom austrijskih zemalja i Ugarske. Novi stilski pravci donose do tada nepoznate oblike i načine ukrašavanja, koje domaći lončari prilagođuju kulturnoj tradiciji svoga kraja. Taj proces možemo pratiti i na »remekima« koprivničkih lončara iz 18. i 19. stoljeća: Josephusa Daniela i porodice Viker.

Muzej grada Koprivnice čuva četiri »remeka« spomenutih lončara, a tri od njih

izrađeni su u obliku vrča - k o r š o v a. Ta glinena posuda spada među osnovne tipove lončarstva panonske zone, a poznata je još i pod nazivom bokal, pehar, kantica. U njoj se držalo i služilo uglavnom vino; oblik joj je trbušast s uskim visokim vratom, s ljevasto proširenim otvorom i izljevom, te s jednom ili dvije ručke. Sva tri navedena koršova prekrivena su zelenom glazurom i bogato ukrašena ornamentom, reljefom i natpisima.

Najstariji koršov datira iz 1786. godine, a djelo je lončara J o s e p h u s a D a n i e l a. U Matici umrlih rimokatoličke župe u Koprivnici nalazi se podatak da je Josip Daniel umro 1804. godine u 65-toj godini života, a u Matici vjenčanih da se ženio tri puta. Budući da se njegovo ime ne nalazi u Matici krštenih, Daniel vjerojatno nije rođen u Koprivnici, već se doselio ovamo.

Ovaj koršov velikih dimenzija (visina 63 cm, obujam trbuha 123 cm), sprijeda je bogato ukrašen stiliziranim biljnim i životinjskim ornamentom u stilu rokokoa. Grlo s izljevom profilirano je s tri paralelna obruča; na vratu posude smještena je široka ukrašena trakasta ručka, dok pomoćna na trbuhu nedostaje. S lijeve strane trbuha stoji natpis: »J o s e p h u s D a n i e l L o n c h a r s z t o j e c h i v u D u g i V u l i c z i k«, desno je godina 1786., a ispod nje monogrami Isusa i Marije (sl. 1).

Ostala tri remeka pripisana su lončarskoj porodici V i k e r, koja je u Koprivnici djelovala kroz čitavo 19. stoljeće, a jedan njen potomak tim se obrtom bavi još i danas. To je Slavko Viker, koji je iz Koprivnice preselio u nekoliko kilometara udaljeno mjesto, Veliku Mučnu, gdje u radionici izrađuje lončarske proizvode, a prodaje ih u svojoj trgovini u Koprivnici. Zanimljivo je da, uz suvremena pomagala, on još uvijek koristi i staro nasljeđeno lončarsko kolo. O svojim davnim precima Slavko priča da su se doselili iz Njemačke i da su se također bavili lončarstvom.

Njihov najljepši rad predstavlja koršov iz 1839. godine, koji je ujedno i najvredniji primjerak lončarstva u koprivničkoj etnografskoj zbirci. Iako su mu dimenzije gotovo upola manje od Danielovog koršova (visina 37 cm, obujam trbuha 25 cm), njegovoj velikoj slikovitosti pridonosi bogatstvo plastičnog ukrasa. Prema evropskim uzorima 19. stoljeća, rustificirani cvjetni ornament pričvršćen je na pletenu vrpču. Unutar nje na jednom boku označena je crkva, smještena između kruga s lijeve i nepravilnog trokuta s otvorom s desne strane. Na drugom boku je vaza s tri cvijeta između sjedećeg luka na lijevoj, te nepravilnog pravokutnika na desnoj strani. Veća ručka je otkinuta, dok se nasuprot

nje nalazi manja, valovita, s plastičnom vrpcom po sredini. Ispod preostale ručke nalazi se monogram Isusa, a na gornjem dijelu grla urezana je godina 1839. (sl. 2).

Treći koršov potječe s kraja 19. stoljeća i djelo je J a k o b a V i k e r a. Dimenzijama je gotovo identičan gore opisanom (visina 32 cm, obujam trbuha 23 cm), no ovdje su ornament izvedeni kistom. Na tamnijoj zelenoj glazuri je svjetlo zelenom bojom naslikano veliko srce u centralnom dijelu trbuha, dok je ostali dio posude prekriven ornamentom u obliku lišća. U srce je upisan tekst: »B o k ž i v i s t r a k u p r a v a 1899«, a vjerojatno bi trebalo pisati »Bog živi stranku prava 1899.« Ručka koršova je kanelirana, a gornji rub grla razgrnut je prema van. Iako zbog netočnog natpisa ova posuda nije mogla predstavljati remek lončarskog ceha, uvrštena je u ovaj prikaz da predoči kontinuitet obrtničkog stvaralaštva porodice Viker (sl. 3).

Četvrta posuda koja ulazi u grupu cehovskih remeka, također je rad jednog od članova porodice Viker. Svojim oblikom i namjenom ona se razlikuje od ranije opisanih vrčeva - koršova, ali kvalitetom izrade izjednačuje se s njima. Radi se o tzv. l o n c u, jednom od osnovnih i najčešćih oblika posuda za čuvanje namirnica. Vikerov lonac - remek vrlo je velikih dimenzija (visina 50 cm, obujam trbuha 42 cm), izrađen je iz gline, smeđe je boje i iznutra je djelomično glaziran. Široki otvor bez vrata blago je izvijen prema van i profiliran, na njemu su dva izljeva, a iz njega izlaze i dvije kanelirane ručke, kojima je na dnu utisnut ukras od pet udubljenja. Trup lonca ukrašen je s pet naknadno naljepljenih glinenih obruča u razmacima od 7,5 cm, koji su ujedno služili i za učvršćenje. Svaki obruč pritisakom je prstom i ta udubljenja tvore valovitu ukrasnu traku. Ispod gornjeg obruča naznačen je krug i nepravilan trokut s otvorom, iznad godina 1847, a iznad nje je pet zarez (sl. 4).

Gradovi i mjesta sjeverozapadne Hrvatske u prošlosti su aktivno sudjelovali u kulturnom životu, ne samo Hrvatske, već i srednje Evrope. To potvrđuju i mnogobrojna sačuvana umjetnička ostvarenja, a među njima i opisani predmeti iz Muzeja grada Koprivnice.

Kako je likovnost izražena u svemu što čini sastavni dio narodnog života, nalazimo je i na jednom od najvažnijih obrta na području Jugoslavije - lončarstvu. Poslije drugog svjetskog rata tradicijski zanati zamiru, tako da danas postoji još svega nekoliko lokaliteta gdje se izrađuju predmeti lončarstva. Stoga je posebno zanimljiv slučaj porodice Viker u Koprivnici, koja je taj obrt, nasljeđivanjem s oca na sina, sačuvala gotovo 200 godina sve do naših dana.

LITERATURA I IZVORI:

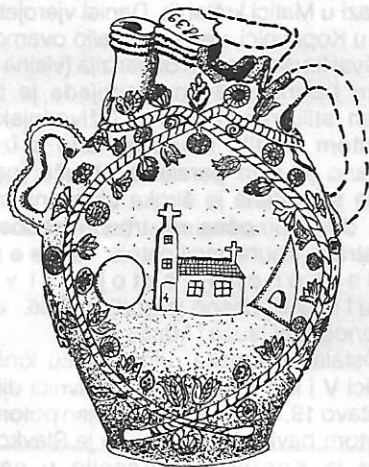
1. **Dr. Dragutin Feletar:** Podravina - Općine Koprivnica, Đurđevac, Ludbreg u prošlosti i sadašnjosti, Koprivnica 1988.
2. **Dr. Leander Brozović:** Građa za povijest Koprivnice, Koprivnica 1978.
3. **Franjo Horvatić:** Iz povijesti koprivničkih čehova, Podravski zbornik 76, Koprivnica 1976.
4. **Josip Turković:** Podravsko narodno likovno stvaralaštvo, Podravski zbornik 76, Koprivnica 1976.
5. **Likovna enciklopedija Jugoslavije**, sv. 2, JLZ, Zagreb 1987.
6. **Zbornik Muzeja grada Koprivnice**, Koprivnica 1946.
7. **Mirjana Barlek:** Lončarstvo u Hrvatskoj, Etnografski muzej Zagreb, Zagreb 1982.
8. **Miroslav Klemm, Libuše Kašpar:** Keramika iz muzeja sjeverozapadne Hrvatske, Galerija slika Varaždin, Varaždin 1980.
9. **Persida Tomić:** Vrčve - veliki glineni čupovi, Glasnik etnografskog muzeja Beograd, Beograd 1954.
10. **Dokumentacija Muzeja grada Koprivnice**



Josephus Daniel
Lonchar srtojechi su dugi
Vulicez

1786.
HMSAR
✿

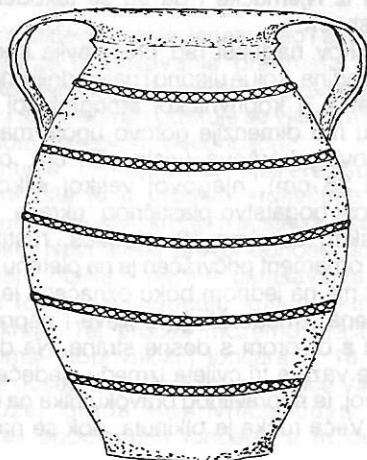
1



2



3



4